

Leenamaija Otala opastaa tiedon ja osaamisen johtajaksi s. 6

Matkailijoiden kokemukset jakoon ja hyötykäyttöön s. 8

Ruokablogi kokoaa nälkäiset iloisen pöydän ääreen s. 10

Vauvafoorumit tarjoavat vinkkejä ja vertaistukea s. 14

Tietoalan tunnustuspalkinnot jaettiin s. 24

Arkipäivän tiedonhankinta

Tietosektorin yhteisiä voimainponnistuksia

Hienot aatteet, ajatukset ja haaveet muhivat vuosikausia. Paljon tarvitaan innovatiivisten, usein harvalukuisten idealistien uupumatonta ja pitkäjänteistä työtä. Välillä on hyvä pysähtyä tarkastelemaan meneillään olevia tietosektorin yhteisiä hankkeita, jotta emme turtuisi kuvittelemaan, että asiat ovat aina olleet nykyisellään. Ja tulevaisuus tehdään tänään – mitä on suunnitteilla?

Valtionarkistonhoitaja Veikko Litzen aloitti syksyllä 1993 opetusministeriön Valokuvatalennustyöryhmän raportin julkistamistilaisuudessa ”Aikapommi kenkälaatikossa” puheensa salaeräisesti viittaamalla kirjallisuushistoriasta tunnettuun futurismin julistaja Filippo Thomas Marinettiin (1876-1944) ja ”Mahdottomuuden salaperäinen kortti”-teemaan. Lizen alusti seminaarissa valtakunnallisesta tallennenvastuusta ja esitti ajatuksensa Tietohuollon puitelaista, joka olisi yhteinen kirjastoille arkistoille ja museoille. Litzen toi esille sen, että tulevaisuudessa tiedon tarvit-

sija vaatii, että hän saa tiedon itselleen soveliaimmissa paikassa, tarkoituksenmukaisimmassa muodossa sekä hänelle itselleen oikeaan aikaan. Tiedon pyytäjää ei kiinnosta mistä ja miten tieto saadaan aikaan.

Historioitsijat tuntevat Pentti Renvallin metodiopin. Renvall on luokitellut historiallista jäämistöä. Jäämistöt hän jakaa esittävään, suulliseen perimätietoon, kuvalliseen ja kirjalliseen, joka vielä jakaantuu yksityisluonteiseen ja julkiseen kirjalliseen aineistoon sekä virallisiin ja julkisoikeudellisiin asiakirjoihin. Käytännön syistä vastuut jäämistöistä on jaettu mu-

seiden, kirjastojen ja arkistojen kesken, koska niiden lähdeluonne on erilainen ja niitä hoidetaan sekä hallinnoidaan eri tavoin. – Litzenin esittämä ajatus tietohuollon puitelaista oli vallankumouksellinen. Yhteistyövaatimuksia on esitetty myös muillakin tasoilla mm. Suomen informaatio- ja tietoaolojen julkilausumassa 1994. Tietohuollon neuvottelukunnan Kupoli-mietintö oli julkaistu 1992, jossa oli myös todettu uusien informaatiopalveluiden sekä teknologisen kehityksen aiheuttavan muutoksen perinteisiin käsityksiin. Arkisto, kirjasto ja museo muodostavat tietohuollon kokonaisuuden

Reunaehdot Tavoitteet	Lainsäädäntö			
	Hyvä hallintotapa			
	Yhteiskuntapolittiset tavoitteet Hallitusohjelma, HSA, strategia		EU-ohjeistus IT-strategia	
Näkökulmat	Toiminta- arkkitehtuuri	Tietoarkkitehtuuri	Tietojärjestelmä- arkkitehtuuri	Teknologia- arkkitehtuuri
Kuvaustasot				
Julkishallinto / kokonaisuus	Julkishallinnon palvelukartta	Integrointi-, harmonisointi- ja arkkitehtuuriperiaatteet		
	Kohdealueet	Ydinsanasto	Tietojärjestelmäpalvelut	Teknologiasalkku
	Poikkialinnolliset prosessit	Strategiset tietovarannot	Järjestelmäsalkku	Malliarkkitehtuuri
		Standardit		
Klusteri / kohdealue	Palvelukartta	Informaationsalkku	Tietojärjestelmäpalvelut	Teknologiasalkku
	Skenaariot	Sanastot	Järjestelmäsalkku	Malliarkkitehtuuri
	Prosessit	Tietovarastot		Rajapinnat
		Tietorakenteet		
		Integraatio		
		Kohde-aluekohtaiset standardit		
Virasto / osa-alue	Palvelukartta	Sanastot	Järjestelmäsalkku	Teknologiasalkku
	Skenaariot	Käsitelmät	Järjestelmäkartta	
	Prosessit	Tietovarastot		

Valt-IT kokonaisarkkitehtuuri

ja yhteistyö niiden välillä on välttämätöntä. Kupolin mukaan yhteisten tietojärjestelmien luominen asetettiin yhdeksi keskeisimmistä tavoitteista. Kupoliraportissa jo todettiin, että alueen keskeisenä haasteena on toiminnan suunnittelu käyttäjien tarpeista lähtien, atk:n käyttöönotto kaikilla alueilla, kävijöiden kouluttaminen ja aikaisempaa tiiviimpi yhteistyö koko informaatiokentän kesken, henkilökunnan työn uudelleen organisointi, jatkuva ammatillinen täydennys- ja jatkokoulutus sekä integraatio ympäröivään yhteiskuntaan.

Haaveista totta – toteutukseen 20 vuotta

Opetusministeriön käynnistämä Kansallinen digitaalinen kirjasto -hanke on edennyt ja tavoitteena on yhteinen asiakasliittymä ja säilytysratkaisu sähköisille aineistoille – mahdollisuuden salaperäinen korppi on toteutusvaiheessa. Kansallinen digitaalinen kirjasto on yksi Arjen tietoyhteiskunta-toimintaohjelman hankkeista, jotka toteuttavat valtioneuvoston periaatepäätöstä kansallisen tietoyhteiskuntapolitiikan tavoitteista 2007-2011. Vuonna 2011 valmis-

”Yhden asiointipisteen kautta käyttäjä pääsee helposti käsiksi valitsemaansa aihetta koskevaan aineistoon, kuten kuviin, asiakirjoihin, sanomalehtiin, tutkimuksiin, videoihin ja äänitallenteisiin.”

tuva verkkopalvelu avaa pääsyn kirjastojen, arkistojen ja museoiden sähköisiin aineistoihin ja palveluihin. Hankkeeseen on lähtenyt mukana kaikkiaan 35 organisaatiota, jotka edustavat julkishallintoa, kirjastoja, arkistoja ja museoita sekä muita intressiryhmiä. Pitkään jatkuneen sinnikkään yhteistyön ja opetusministeriössä toteutetun johtamisen ja koordinoinnin johdosta hanke on laaja, ja panostus on kansallisesti poik-

keuksellisen suuri ja yksi merkittävimmistä vastaavanlaisista hankkeista Euroopassa. Aineisto tulee myös osaksi Euroopan digitaalista kirjastoa, Europeanaa.

Palvelu on sähköinen tietopalvelu sekä myös sähköinen asiointipalvelu. Yhden asiointipisteen kautta käyttäjä pääsee helposti käsiksi valitsemaansa aihetta koskevaan aineistoon, kuten kuviin, asiakirjoihin, sanomalehtiin, tutkimuksiin, videoihin ja äänitallenteisiin. Palveluun on tulossa mm. 100 000 museoesinettä ja valokuvaa, miljoona sivua vanhoja sanomalehtiä, yli 20 000 tieteellistä lehteä, yli 300 000 e-kirjaa ja satoja tuhansia asiakirjoja. Asiakas voi myös asioida palvelun tuottajien kanssa varaten kirjoja, ostaen kuvia jne.

http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/linjaukset_ohjelmat_ja_hankkeet/digitaalinen_kirjasto/index.html

Sirpaleista rakennetaan kokonaisuus

Tiedon hankinta, hallinta, tuotanto, jakelu ja hyötykäyttö sähköisten mahdollisuuksien myötä on laajentunut uusiin ihmeellisiin ulottuvuuksiin, jossa on paljon tuntemattomia mahdollisuuksia. Kehitystä hidastaa se, että tietosektori on pirstaloituneena edelleenkin saarekkeisiin, sillä johtamisessa, koordinoimisessa, ammatikunnan yhteistyön kannustamisessa jne. on työsarkaa vuosiksi eteenpäin. Puitelaki-ajatustakaan ei haudattane, ”tietovirasto,” tietoa-asema tai tietotukkuajatus itää. Monet hyvät esimerkit kuten Valtioneuvoston tietopalvelustrategiat, Valtipan piirissä tehty muikin kauas kantava työ tulisi nostaa esiin. Valtiovarainministeriöllä ja Työ- ja elinkeinoministeriön edeltäjällä, Kauppa- ja teollisuusministeriöllä, on ollut tietostrategiat. Yksi keskeisistä on ollut työryhmäselvitys SILAVA – sujuvaan tiedonkulkuun ja tehokkaaseen tietojen yhteiskäyttöön valtioneuvostossa, joka valmistui 2005 ja jonka visio ulottuu vuodelle 2010.

SILVAN tavoitteet lähtevät painotuksissaan liikkeelle tiedon si-

sällön hallinnollisista lähtökohdista, jolla tarkoitetaan organisaatiossa ja organisaatioiden välillä jaettavien tietojen hallintaa. Tavoitteena on sujuva tiedon kulku ja tietovarastojen hallittu yhteinen käyttö avointen ja joustavien informaatioprosessien avulla niin, että vastuutiedon tuottamisesta, käytöstä, jakamisesta ja julkistamisesta ovat selkeät. Perusteluiden mukaan päätöksenteon valmistelussa on tärkeää, että valmistelua varten tarvittava informaatio on helposti saatavilla ja luettavaa. Kansalaisvaikutamisen kannalta puolestaan on tärkeää tarjota kansalaisille informaatiota ja työkaluja seurata sekä tehdä mahdolliseksi osallistuminen yhteiskunnan toimintaan.

Yksi keskeisiä ehdotuksia on entistä parempi tietojen yhteiskäyttöisyys. Raportissa todetaan, että juuri koordinoimattomuus aiheuttaa sen, että samaa tietoa (informaatiota) kopioidaan ja käsitellään moneen kertaan, tietoihin jää aukkoja ja joidenkin tietojen suhteen ei ole määritelty vastuutahoa. Informaation pirstaloituminen moneen eri tietojärjestelmiin tai tallentaminen eri paikkoihin, joihin muilla ei ole pääsyä moninkertaisesti tietojen käsittelyä, päivitystyötä sekä myös vaikea monen käyttäjätunnuksen käyttäminen vaikeuttaa pääsyä tietolähteeseen. Käytännön erilaisuudet ja kulttuurierot sekä osaamisvajeet edellyttävät uudenlaisen kulttuurin luomisen tarvetta, jossa johtamisella on suuri merkitys. Salaisten ja julkisten tietojen osuus eri yhteyksissä tulee selkeästi tunnustaa. Tiedon omistajuudessa ja linja-, kehittämis- koordinointi- ja operatiivisissa vastuissa on selkiennytettävää.

Valtioneuvoston silloinen controller Tuomas Pöysti näki vastuusuhteiden selkiennytämisen tarpeelliseksi. Tiedon ja sisällön hallinta tulee ymmärtää olennaiseksi osaksi perustehtäviä ja niitä koskevia toimintaprosesseja sekä esittely- ja kehittämisvastuita. Tärkeää on saada aikaan yhtenäisempää toimintaprosessien, tietoprosessien sekä sisällön hallinnan kehittämisen

Kokonaisarkkitehtuurihankkeet ja SADE

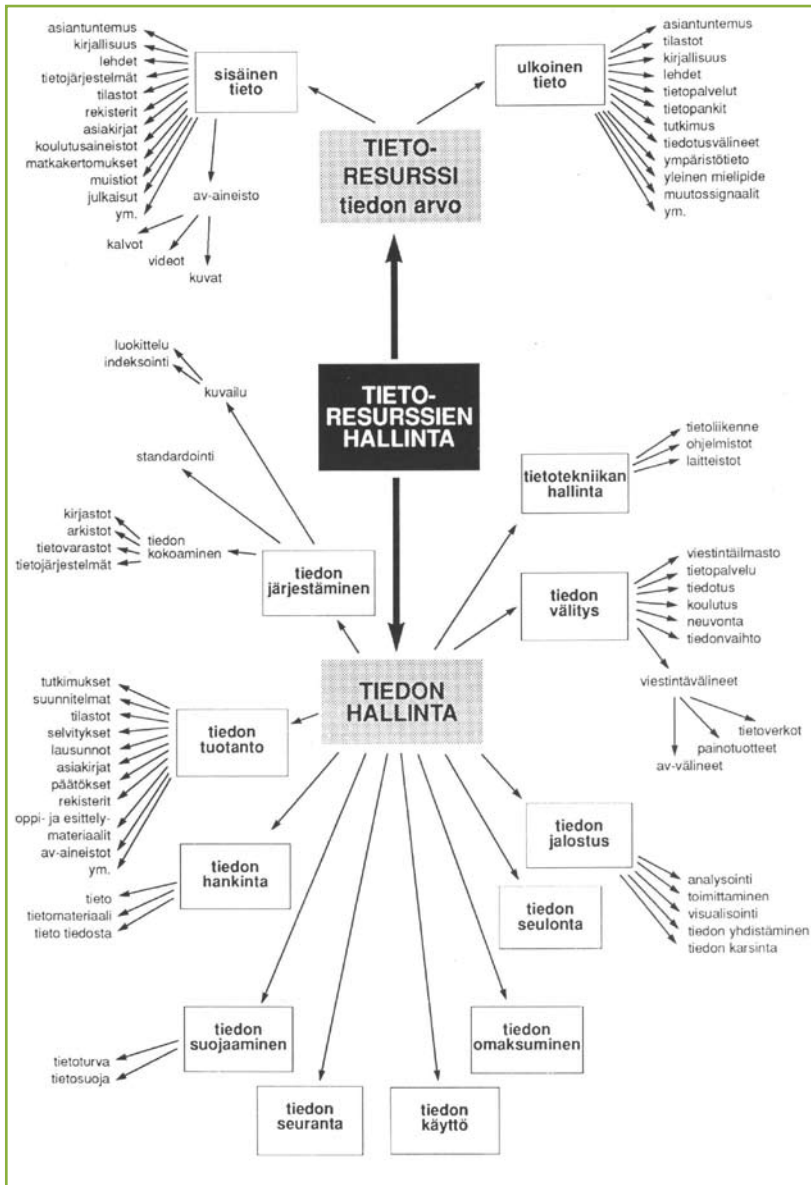
Aivojumbppaa ja suunnittelua on jatkettu eri tahoilla. ValtIT:n malli kokonaisarkkitehtuuriksi on selkeyttävä. Vielä kun malliin lisätään asiakkaat, asiakastarpeet sekä laajennetaan kuvaamaan tietoon liittyvän problematiikan kenttää eli mistä tietoa saadaan ja mihin sitä siirretään sekä kuinka tietoa käytetään, sillä tiedollahan on aina arvoa ja vaikuttavuutta kun se saadaan hyötykäyttöön uusiksi innovaatioiksi, keksinnöiksi, palveluiksi tai tuotteiksi.

SADe-työryhmän laadukas ja pirstaleista kenttää kokoavaan pyrkivä raportti (Sähköinen asiointi ja Demokratia) valmistui vuodenvaihteessa.

http://www.vn.fi/vn/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/20090126SADeHa/name.jsp

Raportin pahin puute oli tiedon alueella, kuka ottaa vastuun tiedosta, tietojohdantamisen ja tietoarkkitehtuurin ylläpitämisestä ja kehittämisestä. Onko luonnollista ajatella, että opetusministeriössä ryhdyttäisiin pohtimaan kuin jatkumona vastuunottoa tiedosta kuten jo 1990-luvun alun linjauksissa tavoiteltiin? EY parlamentin ja komission vuonna 2003 antaman PSI-direktiivin hengen mukainen toiminta edellyttää myös mahdollisuuksia uudistaa tapoja sekä päästä tiedon lähteille ja hankkia tietoa. Kokonaisvaltaisuus, pirstaloituneisuudesta yhtenäisiin ratkaisuihin, edellyttäisi opetusministeriön tiedepolitiikan johtamiseen toimia tiedon haltuun ottamiseksi ja tiedon johtamisen sekä tietoon liittyvän kehitystyön koordinoimisen järjestämiseksi valtakunnallisella tasolla. ”Tietoviraston” tai tietotukun kehittämiseenkin saattaa olla tarvetta, mutta jo koordinoinnilla saataisiin paljon aikaa sekä yhtenäistettyä hyvin hajanaista, sirpaleista ja omistajaa vailla olevaa tietokenttää.

Teksti: **Leena Kononen**

Kuva 2. Tietoresurssien hallinta. Anne Kauhanen-Simanainen, Tietopalveluseura 1990.

tä, koska ne liittyvät aina läheisesti toisiinsa. Toiminta- ja tietoprosessien epäyhtenäisyys johtuu siitä, että konsernitason kokonaisnäkökulma usein puuttuu toiminnan järjestämisestä, johtamisesta ja kehittämisestä. Oikea ja riittävä tieto (informaatio) ovat vaikuttavuus-

”Kuka ottaa vastuun tiedosta, tietojohdantamisen ja tietoarkkitehtuurin ylläpitämisestä ja kehittämisestä.”

perusteisen yhteiskuntapolitiikan välttämätön edellytys.

Julkisten tietovarantojen saatamista tehokkaasti saataville tietoverkkojen kautta edellyttää riit-

tävän yhtenäisiä portaaleja tiedon lähteille sekä tietoprosesseja, joiden kautta tieto on löydettävissä ja välitetään asiakkaille. Tietohallinnon ja sisällönhallinnan kehittäminen tulee kytkeä yleisempään ohjaus- ja toiminnan kehittämiseen. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden turvaaminen ja nostaminen, toiminnan tehokkuuden kohottaminen, toiminnan hyväksyttyvyys edellyttää tuloksellisuutta, palvelua ja laatua, avointa ja luotettavaa viestintää. Tarvitaan myöskin rohkeaa rakenteiden ja prosessien uudistamista. Tieto- ja viestintäteknologian tehokkaalla hyödyntämisellä ja samalla sisällönhallintaa rationalisoimalla on saatavissa selkeitä tehokkuus-hyötyjä.